

Diversi Tractatvs

Coloniae Agrippinae, 1629

Dispytatio IV. Quæ non possunt Angeli, & dæmones, neque magi, eorum
ope, efficere?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61359)

turales causa nunquam produxissent, ut patet in distillationibus aquarum in arborum incisionibus, in ciborum condimentis, in pharmacorum confectionibus: ita demones, qui artificiosiores sunt hominibus, solertiae, & artificij, ac confectionum vix est quod ignorent, propter assiduam experientiam, & observationem eorum, quae Angelis, & homines ab initio mundi patrarunt, sic apte concinnare, & componere ac miscere possunt causas naturales, ut effectus mirabiliores producant: quos causa illa naturales nunquam per se produxissent.

D. Thom. Ac denique, quia ut ait D. Tho. 3. contra Gentes, cap. 103. cum Angeli, vel demones utuntur causis naturalibus ad aliquos producendos effectus, utuntur eis tanquam instrumentis: ex instrumento autem procedit effectus, non tantum eius virtuti respondens, sed multo etiam praestantior, & perfectior, respondens, scilicet, virtuti principalis agentis, a quo instrumentum movetur ad operandum: quemadmodum securis non tantum secat, sed etiam facit lectum, vel mensam, vel hominis statuam, ut est instrumentum hominis ex arte operantis, & calor naturalis, qui est in semine, vel in animali, non solum calefacit, & rarefacit, ac segregat; sed etiam generat sanguinem, carnes, & ossa in virtute animae, vel animalis, cuius est instrumentum. *Simili ratione*, causa naturales interdum producant effectus praestantiores suis ipsarum virtutibus; ex

eo quod sunt instrumenta Angelorum, vel demonum, a quibus moventur, & reguntur.

DISPUTATIO IV.

Qua non possunt Angeli, & demones, neque magi, eorum ope, efficere?

ET in primis hoc iacendum est fundamentum ad quaestionem decidendam apprimè necessarium; neque Angelos, neque spiritus, neque magos posse ordinem naturae, aut leges uniuersi, quae Deus ad gubernationem orbis fixit, inuerrere, aut immutare; siue sermo sit de potestate per motum localem (quae est actio immediata demonis) siue de applicatione actiuorum, & passiuorum per alterationem, aut corruptionem, generationemve, quae sunt eius actiones mediatae. Itaque non possunt quidquam quod naturam superet, & proinde non valent efficere aliquid, quo ordo, aut lex gubernationis uniuersi immutetur: haec enim potestas solius Dei est, ut causa principalis, & earum creaturarum, quibus Deus ut instrumentis, eam communicat per donum miraculorum patrandorum.

Haec assertio est contra veteres Poetas, qui inducunt magos minitantes se totum naturae ordinem subuerrere posse: sed iactantia superba, & sine fundamento. Nostra verò assertio approbatur à tota Theologorum Schola, praecipue à Diacono August. lib. 3. de *D. Thom. Trinitate*, & à D. Th. lib. 3. *contra Gen. August.*

Hebr. 2. & probatur ex Apostolo ad Hebræos 1. Non subiecit Deus Angelis orbem terra futurum. Sic interpretatur D. Chryso-
 Chrysof. Iostomus, Theophil. & Diuus Tho-
 theophil. mas, quos sequitur Ribera, quamuis a-
 Ribera. lij de nouo mundo dicant testimonium esse intelligendum. Sed melius
 probatur ratione, quia pars neque incli-
 nationem, neque potestatem habere
 debet ad subuertendum totum: pars
 enim propter totum est.

Ex præfata assertionem quâ plurimâ
 deducuntur. *Primum.* Non poterunt
 dæmones cælorum, aut ly derû mo-
 tus hñtere, neque eorum cursus retro
 agere, vel mutare, vel velocius quàm
 modò mouere. *Probatum.* quia esset or-
 dinem à Deo præstitum orbi inuer-
 tere. Quapropter illam magorum ia-
 stantiam mirantium se Lunâ posse
 à cælo deturbare: inane delirium iu-
 dicato. Si fabulis delectaris, poteris
 videre non illepidam de Arcadibus
 putantibus, dum Luna eclipsaretur
 esse epotam ab alino, apud Ludouic-
 cum Viues commentarijs, super 10.
 lib. de Ciuitate, cap. 4.

Secundum. Non valent dæmones,
 neque Angeli integrum elementum
 de suo loco naturali ad alium trans-
 ferre, neq; partes, quibus integratur
 Mûdus, auferre, aut ex suo exturbare
 loco: quia esset ordinem vniuersi im-
 mutare. Dubitas fortè, an hæc non
 possint, quia carent ad id efficiendû
 virtute motiua? an verò quia à Deo
 prohibentur, ne destruaturs orbis? D.
 Tho. conformior prior dubitationis

pars: nam in *quest. de malo*, vbi supra
 ait, quod idem est naturalis motus
 totius, & partis, non tamen eadem
 vis sufficit ad mouendum totum, quæ
 mouet partem. Vnde licet dæmones
 possint mouere aliquam partem ter-
 ræ, non sequitur, quod possint mo-
 uere totam terram, quia hoc non
 est proportionatum potētiz ipsorû,
 vt mutant ordinem elementorum
 mundi. Hinc poteris colligere moti-
 uam potentiam Angeli, non solum
 respicere molis quantitatem, sed po-
 tius inclinationem rei mouendæ.

Tertium. Non poterunt vacuû pro-
 ducere, neq; in tota aëris regione, ne-
 que in minimo spatio: quia ordo v-
 niuersi, quod oportet esse contiguû
 lationibus superioribus destrueretur.
Quartum. Neq; corpus de extremo
 ad extremum transferre non transi-
 to medio, neque in instanti mouere,
 neque corpus longè à se distans, pu-
 tà Angelus existens in Oriente, non
 poterit mouere corpus in Occiden-
 te extans, quia positio hæc extra suæ
 actiuitatis spheram continetur, neq;
 quantalibet celeritate mouere, quia
 vis motiua dæmonibus limitata est
 certis limitibus, & licet attenta sua
 naturali virtute, possent animas se-
 paratas localiter quo vellent defer-
 re, tamen à Deo prohibentur.

Quintum. Non possunt aliquid ex
 nihilo producere, neque annihilare,
 quia hoc solius Dei omnipotentiz
 reseruat. *Sextum.* Dæmones, aut
 magi non valent per localem mo-
 tum immediatè producere aliquam

Ce s for-

formam substantialem, siue accidentalem, nec magis corpoream, & permanentem. Dixi, corpoream, quia aliquod lumen intelligibile possunt communicare. Dixi, permanentem, quia fortè aliquam formam accidentalem debilis entitatis cum motu locali citò interituræ, & ad eum sequutæ, poterunt subiecto morabili imprimere. Ex assertione sequitur, non posse producere equos, boues, aut alia animalia perfecta: quia hæc nisi à generatè eiusdem speciei, produci nō valent. Sequitur etiā non posse carnem, sanguinē, ossa, & huiusmodi partes integrales viuentium efficere, quia à principio viuenti vitæ alicuius genere, prodire necesse est. Probatour nostra assertio ratione D. Thom. 1. p. quest. 110. artic. 2. omne quod fit à sibi simile fit, sed compositum est id, quod fit, non forma: ergo nequit aliquid corporale fieri nisi ab agente composito ex materia, & forma (cuius compositionis dæmones expertes sunt) aut ab eo, qui eminenter continet formam, & materiam, qualis est solus Deus. Sic igitur omnis informatio materiæ, vel est à Deo immediatè, vel ab aliquo agente corporali: non autem immediatè ab Angelo. De hac re D. Thom. 3. contra Gentes. c. 103. & quest. de demonibus art. 9. & alibi sapè: nec possunt exercere opera verè vitalia, vt loqui, comedere, audire, quia hæc necessariò sunt à principio vitali intrinseco. D. Thom. 1. part. q. 51. art. 3.

D. Thom.

D. Thom.

Septimum. Neque ex qualibet re

naturali possunt facere quamlibet, quia non possunt, vt dicebamus immediatè formā introducere, vt autè mediatè possint, necessariū est aptas dispositiones agentium, & patientiū naturalium præcedere: nulla verò res est, quæ capax sit omnium dispositionum requisitarū ad singulas formas.

His modò dictis proximè accedit octauum assertum. Nequeunt dæmones, neque magicorum ope, corpora perfectæ alicuius speciei in aliam speciem transformare. Dixi, perfectæ speciei, quia sicut naturaliter fortè fieri potest, vt animalia quedam imperfecta in alia transmuntur, de quo Aristot. libro 5. Histor. animal. capite 19. & Plinius libro II. natural. histor. capite 22. ita dæmones explicatione causarum naturalium possent efficere. Probatour assertum ex Augustin. libro 18. de Ciuitate, capite 18. & de spiritu, & litera capite 28. Quod dupliciter potest intelligi. Primo modo, vt ex anima, & corpore vnus animalis fiat alterius speciei animal: verbi gratia ex equo elephantaus. Secundo modo, vt ex homine, aut equo fiat canis, aut lapis, per hoc quod forma præcedentis compositi informet corpus pertinēs ad indiuiduum alterius speciei. Vterq; modus nature impossibilis, prior impossibilior: maxime si ex homine esset efficienda bellua, aliàs anima rationalis corrumpetur, neque immortalis esset: res aliena non solum ab ortho-

doxa

Aristot.
Plinius.

August.

doxa fide, verum & lumini rationis
dissona. Item, quia hoc esset fingere
transubstantiationem quandam in
rebus, dum vna in alteram conuerte-
retur: quod (præterquam in Eucha-
ristia virtute diuina) non admittunt
sapientes scientia seculari; neque or-
thodoxus quispiam. *Secundi* autem
modi impossibilitas ostenditur; quia
quælibet forma substantialis, vt suū
esse tribuat informando, requirit pec-
uliares, & sibi conuenientes dispo-
sitiones, & organizationem corpo-
ris propriam: est enim actus corpo-
ris physici organici (Aristot. 2. de Ani-
ma) ergo neque anima humana cor-
pus ferinum, vel ferina humanum
informare poterit secundum naturæ
ordinem.

Quod si abiciat Nabuchodonoso-
Daniel. 4 rem conuersum in bouem, *Danielis*
4. & vxorem Loth in statuam salis,
responsio in promptu est, id factum esse
diuina virtute; nos de virtute natu-
rali dæmonum oppositum assenera-
mus. Mitto modo, quod multi ex
Patribus negant eum Regem formæ
bouis accepisse, imo neque effigiem
bouinam: sed dumtaxat ita esse men-
te alienatum, vt se bouem crederet.
Alij forte probabilius vt *Gregorius*
lib. 5. Moral. cap. 8. affectiones illius Re-
gis in bouis temperamentum com-
mutatas, figuram etiam humanam
quodam modo in bouinam degenera-
rasse, sensusque internos similes bru-
torum sensibus. Vnde factum est, vt
instar quadrupedis incideret, & fœ-
no vesceretur, & homines fugeret,

& in deserto moraretur. Diuina vero
virtute factum est sub tali tempera-
mento, & habitudine corporis, ra-
tionalem animam perseuerare, vt
pœnitendo resipisceret. Conuersio-
nem autem vxoris Loth factam fuisse
per Angelos malos, ex Dei iussio-
ne, & virtute diuina, non displicet
D. Thom. de malo qu. 16. ar. 9. ad 3. vbi D. Thom.
negat dæmones posse propria virtu-
te corpora vnius speciei in aliam
transformare: non possunt etiam
dæmones quantitatem corporum sic
mutare, vt penetratio partium se-
quatur. *Prob. ex doctrina Philosophi,*
& *D. Thom. dicentium secundum*
naturæ ordinem non posse esse par-
tium, aut corporalium dimensio-
nam penetrationem.

Hinc fit vt nequeat dæmon face-
re, vt striges in forma cati, aut mu-
stellæ per rimulam, & multo minus
foribus clausis ingrediantur cama-
ram, vt ipsæ mentiuntur: & propter
eamdem rationem puto non posse
dæmones duo corpora ponere in
eodem loco. Non possunt dæmones
facere, vt homo resurgat, & multo
minus cætera quæcumque viuientia,
& non viuientia, si semel corrupatur.
Prob. Id dicitur resurgere quod idem
numero tã secundum formam quã secun-
dum materiam iterum reproducitur:
at hoc non potest fieri facultate vir-
tutis creatæ, quia vt ait *Arist. à priua-*
tione ad habitum non est possibilis
regressus, 5. physic. & 2. de generatio-
ne: ergo. *Prob. & declar. minor, nã quan-*
do moriuntur bruta, animæ eorū mo-
riuntur.

nūtur, & totaliter desinūt esse, quando etiā non viuentia corrumpūtur, eorū forma definit esse: ergo cum natura non possit reparare idē numero; non poterit facere, vt forma amissa, aliud corpus, vel præcedens informet, quod informauerat, quia quod non est nihil poterit operari.

De homine vero poterat magis dubitari, quia eius natura propinquior est resurrectioni, propter animæ immortalitatem, & incorruptibilitatem. *Sed probatur*, dæmones, aut Angelos id non posse: tum quia naturæ viribus non conceditur regressus à priuatione ad habitum; tū quia anima humana separata semel à corpore, vel informabit corpus, quod antea habitauerat, vel aliud: neutrum possibile est per naturæ vires: etenim modus naturalis vniendi animam corpori, necessario debet fieri per generationem corporis animæque creationem, aut infusionem. Corpus autem vt adapteatur animæ semel separata, neutiquam naturaliter generari possibile est; quia absunt dispositiones, scilicet conueniens temperamentum, calor naturalis, ac viuificus, spiritus animales, & naturales, verus atque humanus sanguis. Has porro atque alias res (siue quibus corpus humanum animæ rationalis capax esse non potest) non potest dæmō, neq; vlla naturalis causa præstare corpori humano, cū earū rerū naturalis, & propria causa sit, primo quidē, naturalis virtus seminalis, & formatrix humani corporis, postea

vero naturalis virtus animæ sensitivæ & vegetatiuæ, quæ cū ab anima sint, non possunt eam reunire volere dæmone. Ex his infertur, resurrectiones mortuorum, quæ à magis factæ narrantur: vel esse fabulosas, vel tantūm simulatè acque in specie esse factas à dæmonibus.

Obijciunt nobis, naturaliter muscas submersas reuiuiscere si in cineribus tepidis ponantur, apes si succo nepetæ persuadātur, pellicanū pullos mortuos proprio sanguine ad vitam restituere, leuculos quoque mortuos voce, & spiritu parentum vita donari: ergo & opera dæmonum, qui possunt quidquid causæ naturales, poterunt animalia resurgere. *Respondetur*. Ekto esset verum corpora brutorū mortuorū posse viuificari, non proprie dicerentur resurgere, quia alia distincta informarentur forma: & sic non essent eadem animalia. Ad rigorosam vero resurrectionē necesse est, vt idem numero viuens, quod mortuū fuerat, viuificetur. *Secūdo resp.* animalia perfecta vita functa neque etiā posse sub diuersa forma, & in eodem corpore viuificari: quia cum hæc viuificatio fieri debeat per generationem viuentis perfecti; nisi mediantibus dispositionibus ab eodem viuente effectis, (quod non potest fieri in corpore corrupto) nequibus effectus produci. Quare si quando talia animalia videntur aliquādo reuiuiscere: penitus mortua nō fiere, sed mortuis similia. Sicut quædam animalia, quæ certis anni temporibus

quæ

quasi mortua iacent, & postea in initio veris excitantur, & quasi reuiuiscere apparent, vt accidit gliribus, vris, & passeri vitulino, apud Mexicanum. At vero animalia, quæ ex putrefactione nascuntur, cum vitam amiserant, poterunt à dæmone viuificari, naturalibus remedijs adhibitis, ipse enim nouit calorem, & dispositiones ad hoc requisitas congerere, quæ cum pauca sint, & sine agente proximo induci possint virtute cælorum, non mirum vt corpus p̄mortuum, de nouo informetur. Sed tamè propriè non erit idem animal mortuum & viuificatum, quia licèt materia fortasse possit esse eadem, si nondum corrupta totaliter erat: tamen anima, quæ ex eius potentia denuo educitur, non erit eadem numero cum ea quæ corrupta fuerat, & desierat esse. Maneat ergo certum dæmones non posse facere, vt homines aut alia animalia resurgant, quia hoc soli potentia Dei reseruat.

Sed dubitas, an dæmones possint animas separatas loco mouere etiam coactas? *Resp. affirmatiuè*, si sermo sit de potestate naturali, tamen secundùm legem à Deo statutam hoc eis non permittitur, quia in animas sãctas nō habent potestatem, quod de cælestibus est clarum, & certum de animabus purgatorij: decretum enim diuinum est, vt inde nō exeāt donec soluant, & tunc rectè tendant in cælum, quod si forte aliquando aliqua illarum inde permittitur exire, fit ex speciali Dei dispensatione sine adiu-

torio dæmonum: anima vero inferni ita ibi alligata sunt, vt nec tua, nec dæmonum voluntate inde exire valeant, propter Dei decretum eas ibi puniendas destinans: cuius non mediocri testimonium perhibet diuitis epulonis exemplum *Luca 16*. Ex dictis infero falsum esse quod ait Iustinus Dialogo cum Triphone de potestate dæmonum reuocandi animas etiam iustorum.

Vltimo nequeunt aliquam formam substantialem etiam præuijs dispositionibus in instanti producere: quia applicatio præuiarum dispositionum, cum per motum localem fiat, à dæmone nequit fieri in instanti, nec etiam possunt quantumuis paruo tempore, aut mora æquali quidquid volunt perficere: nam causæ naturales quarum actione mediante has formas producant, plus temporis ad vnã rem producendam, quam ad aliam requirunt secundùm plures, aut perfectiores dispositiones vnius rei, quam alterius.

Hinc fit, vt vermes, locustas, mures, & huiusmodi insecta, producere possunt: tum sine actione causarum naturalium particulariũ: tum in parua mora, eo quod dispositiones ad huiusmodi animalia imperfecta facile coagulantur, & parua consumpta mora: tum quia naturaliter producuntur sine causarum naturalium efficientium concursu. Vnde quando dæmones ea efficiunt, ad eos tantum spectat dispositio-

sitiones procurare, & quia pauca sūt in parua temporis mora congregantur. Cætera vero viuentia perfecta nequeunt producere, etiam median- tibus caulis proximis naturalibus, nisi in tempore congruenti, vt gigan- tantur, & multo minus in statu per- fecto: verbi gratia, ad generandum equos medio semine equino, indi- gent non modica temporis mora, & multo maiore, vt producant robu- stos equos. Denique nō possunt im- mediatē efficere, vt causæ naturales applicatæ sufficienter ad agendum, non agant: hoc enim solius Dei est, & eorum qui virtute diuina id effici- unt: possunt tamen mediante motu locali alterius causæ: v.g. si ad aman- tem adhibeas, impeditur magnes ne ferrum trahat.

DISPUTATIO V.

An effectus isti mirandi, quos daemones, & magos posse producere diximus, veri sint, an dumtaxat appa- rentes?

ET primo pro tituli elucidatione *aduertendum*, in dubium non verti, an aliquid daemones possint efficere, aut per localem motum, aut alias mutationes ad eum consequentes. Etenim si eas operationes verè pos- sunt efficere vt posse definimus, & eadem ad terminum verum seu ob- iectum terminare necesse est. Sed dubitatio est an hi effectus tales sint, quales apparent sensibus intuen- tium: & gratia exempli ante oculos

ponamus, actionem præstigiosam, qua daemones D. Antonium nitebā- tur decipere, in specie blandientium fœminarum; simulachra illa mulie- bria, vera simulachra erant, vere im- mutabant visum, veri effectus erant actionum, seu motus localis dæmo- num, quo ea depingebant: sed tamen apparebant esse veræ fœminæ, cum tamen essent tantum illarum imagi- nes inanes, & spectra decipientia o- culos videntium. Sensus ergo dubi- tationis est, an omnia opera mago- rum, & dæmonum, sint fucata, & de- ceptoria, oculos & sensus percipien- tium fallentia: ita vt aliud essent, & aliud apparerent? an vero aliqua es- sent, & talia qualia apparebant?

Disputatio hæc deciditur, dicen- do: aliquos dæmonum effectus ve- ros esse, non sensus decipientes, qua- les sunt apparentes, aliquos vero fu- catos, præstigiosos, ac deceptorios, qui vnum sunt, aliud apparent. *Prima pars assertionis ex capite 13. Deutero- nomij colligitur, vbi Deus prædixit Hebræis futuros Pseudo-Prophe- tas, qui prædicerent futurum aliquot portentum, idque ita euenire, vt ab eis fuerat prænuntiatum: & Iustinus martyr in responsione ad quæstiones orthodoxorum de Apollonio Tya- næo affirmat quædam admirabilia vera fecisse, vt maris impetus, fœrarū incursionem, &c. Et D. August. lib. 3. de doct. Christiana cap. 7. & 8. & lib. 83. quæstionum q. 79. expresse asserit ma- gos facere posse, & fecisse multa ad- miranda opera, explicans illud* *Matth.*